

Nr 10.

Av herrar **Roos** och **Bodin**, om anskaffande av nya lokaler till Gotlands artillerikårs tygförråd och verkstäder m. m.

Under 1870-talet bildades i Visby en förening, Gotlands fornvänner, med uppgift att tillvarata och bevara gotländska kulturföremål från äldre och nyare tider. Föreningens museum, Gotlands fornsal, vars samlingar nu räknas omkring 19,000 nummer, torde få anses som ett av landets främsta landsortsmuseer. Dess kollektion av medeltida träskulptur uppskattas såsom en av Nordens viktigaste i sitt slag. Under de senaste åren har i fornsalen inrymts en konstavdelning, tillkommen för att i Visby — där icke såsom i en del andra städer möjlighet förelåg att grunda ett särskilt konstmuseum — bereda den gotländska allmänheten tillfälle att se och lära känna god konst. Samtidigt har museet utvidgats med en geologisk-paleontologisk avdelning, som enligt föreningens avsikt framdeles skall fullständigast med en översikt av de fysiskt geografiska förutsättningarna för öns bebyggelsehistoria under de olika förhistoriska perioderna och den ekonomiskt geografiska utvecklingen fram till våra dagar. Utom den rent vetenskapliga skulle en sådan avdelning få stor betydelse även för allmänheten och för skolundervisningen.

För föreningens utveckling — den strävar kraftigt att bliva en central kulturinstitution för Gotland — innebär trångheten av dess lokaler ett starkt hinder. Arkiv och bibliotek kräva utrymmen, över vilka fornsalen icke förfogar. Lokaler för hysande av jordbruks- och fiskredskap äro över hövan trångra, hindrande de utställda föremålen att komma till sin rätt och omöjliggörande ett rikhaltigare utställande. Liknande är förhållandet med andra av museets avdelningar.

Ett kvarter i Visby, begränsat i norr och söder av ytterligt smala gränder, i öster av Mellangatan, omkring 4 meter bred, och i väster av Strandgatan med en körbana av 5.50 meters bredd vid inkörporten, är bebyggt med 6 större och mindre hus, av vilka 3 inrymma fornsalens samlingar och 3 disponeras av Gotlands artillerikår.

Föreningen Gotlands fornvänner är ägare till ett av husen (F2 å närlagd skiss), kronan till de övriga, av vilka två (F1 och F3) äro på vissa villkor upplåtna till föreningen. Av kronans för egna behov använda hus inrymmer ett (A1) tygförråd samt därunder vagn- och vedbod, ett (A2) expeditionslokaler m. m. och ett (A3) å nedre botten grovsmedja, däröver snickare- och gevärsverkstäder samt 2 tr. upp sadelmakerverkstad.

I grovsmedjan försiggår all reparation av pjäser och fordon av olika slag. Mitt i smedjan stå två stenpelare, en meter i fyrkant, vilka uppbära golvet i snickare- och gevärsverkstäderna. I smedjan finnas åtskilliga inrättningar, som upptaga utrymmet: ässja med två härdar, smideskubb med städ, fläkt, smärgelstättning, bormaskin, två filbänkar, hjulmakareredskap och, för gevärsverkstadens räkning, blåanlöpningsugn. Då lokalens golvyta är 13×7.5 meter och där måste finnas plats för verktyg och någon materiel, kan endast ett fordon i sänder intagas för reparation. Då annan lokal icke finnes för reparation av motorfordon, måste ofta sådan reparation och nästan undantagslöst målning utföras på gården. Då vidare lutningen å denna är 1:30 (delvis 1:20), är det tidsödande och krävande 5 å 6 mans arbete att flytta tyngre fordon från gården till grovsmedjan.

Upp till snickeriverkstadens måste allt virke och alla arbetsstycken bäras från gården, först å en yttertrappa i vinkel mot en nedre ingång, därefter i en trappa av en meters bredd med vinkel inåt verkstadsrummet. Lokalen är härigenom synnerligen obekvämt.

Gevärsverkstadens, i samma lokal som snickeriverkstadens, har ett trångt och obekvämt utrymme, den är i hög grad utsatt för damm från snickerimaskinerna (bandsåg, träsvavv och planhyvel).

I samma våning finnas järnhyvel och järnsvavv, vilka användas huvudsakligen av smederna och motorfordonsreparatörer.

Då sadelmakareverkstadens saknar tillräcklig plats för material, måste dylik härbärgeras på nedre botten i ett rum, vari även smörjning av läderpersedlar försiggår. Reparation av remmar och dylikt å fordon måste utföras antingen i grovsmedjan eller på gården.

För arbetet i alla dessa lokaler gäller, att det är synnerligen tidskrävande genom nödvändigheten för personalen att ständigt och jämt gå trapporna upp och ned med arbetsstyckena för deras behandling å olika ställen.

En annan betydande olägenhet är, att endast en av de bägge ingångarna till gården medgiver inkörande av arbetsfordon, lastbilar och andra större fordon. Denna ingång, en port av 2.4 meters bredd, är belägen vid en av stadens mest trafikerade gator, Strandgatan, å vilken vid dylik inkörsel trafiken blir avstängd eller hindrad.

Olägenheterna av tygstationens närvarande förläggning bliva än mera kännbara, sedan den år 1925 beslutade och år 1928 påbörjade motoriseringen av Gotlands artillerikår blivit fullbordad.

Fornsalen och tygverkstäderna kunna icke rymmas tillsammans. Fornsalens förflyttning torde emellertid icke kunna ifrågasättas, och dess lokaler lära icke kunna omändras så, att tygverkstädernas behov blir tillgodosett. Hästspannens utbytande mot motorer kräver anordningar för reparations- och andra arbeten, vilka icke kunna vidtagas i ifrågavarande byggnadskvarter. Vid frågans bedömande bör även beaktas, att grannskapet till verkstäderna, särskilt snickeriverkstadens, utsätter fornsalens oersättliga skatter för brandfara och under krigstid

för bombardemang, vilket i första hand torde komma att inriktas på dessa verkstäder.

Den enda tillfredsställande lösningen av denna fråga torde vara att på annan lämplig plats nya byggnader uppföras för tygförråd och verkstäder och att, sedan dessa kommit till stånd, de för ändamålet hittills använda tre byggnaderna upplåtas till föreningen Gotlands fornvänner.

För uppförande av sådana byggnader i närheten av artillerikårens kasern har en preliminär kostnadsberäkning blivit uppgjord, slutande å en summa av 200,000 kronor. Härtill komma kostnader för maskinella anordningar i tygverkstaden, yttre ledningar, vägar, planering och stängsel; beräkning av dessa kostnader torde vi före denna månads utgång kunna lämna till statsutskottet.

Vi tillåta oss hemställa,

det riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att efter verkställd utredning förslag må avgivas till riksdagen angående åtgärder för anskaffande till Gotlands artillerikårs tygförråd och verkstäder av nya lokaler, varefter de nuvarande må kunna upplåtas till föreningen Gotlands fornvänner.

Stockholm den 14 januari 1930.

Gustaf W. Roos.

L. G. Bodin.

*Avskrift.**Bil. 1.*

Anmodad yttra mig rörande Gotlands Fornsal i Visby och dess framtida lokalbehov ävensom rörande dess allmänna betydelse får undertecknad anföra följande:

Gotlands Fornsal i Visby hör utan tvekan till landets betydelsefullare kulturhistoriska museer. Redan nu äro dess samlingar så omfattande, att de endast med svårighet kunna vinna uppställning i de lokaler inom Tyggården i Visby, vilka blivit därför upplättna. Det torde vara sannolikt, att Gotlands Fornsals samlingar under den närmare framtiden skola komma att utvecklas synnerligen kraftigt och sålunda för sin lämpliga förvaring behöva väsentligt ökade lokalutrymmen.

Ur denna synpunkt vore det högst önskvärt, om den gamla Tyggårdens samtliga byggnader skulle kunna upplätas till Fornsalens begagnande. Redan för några år sedan framlades en skisserad plan för användningen av lokalerna i och för Fornsalens och därmed förenade samlingars behov. Den framlagda planen tillvann sig Kungl. Vitterhets-, Historie- och Antikvitets-Akademiens odelade gillande.

I detta sammanhang anser jag mig böra särskilt framhålla, att Tyggårdens uppdelning mellan musei- och verkstadsändamål ingalunda är lämplig. De där inrymda artilleriverkstäderna utgöra givetvis ett ständigt hot för museisamlingarna genom den eldfara, som dock är oundviklig i samband med en artilleriverkstad. Att denna fara blir ännu mera hotande under krigstid behöver måhända icke i detta sammanhang framhållas.

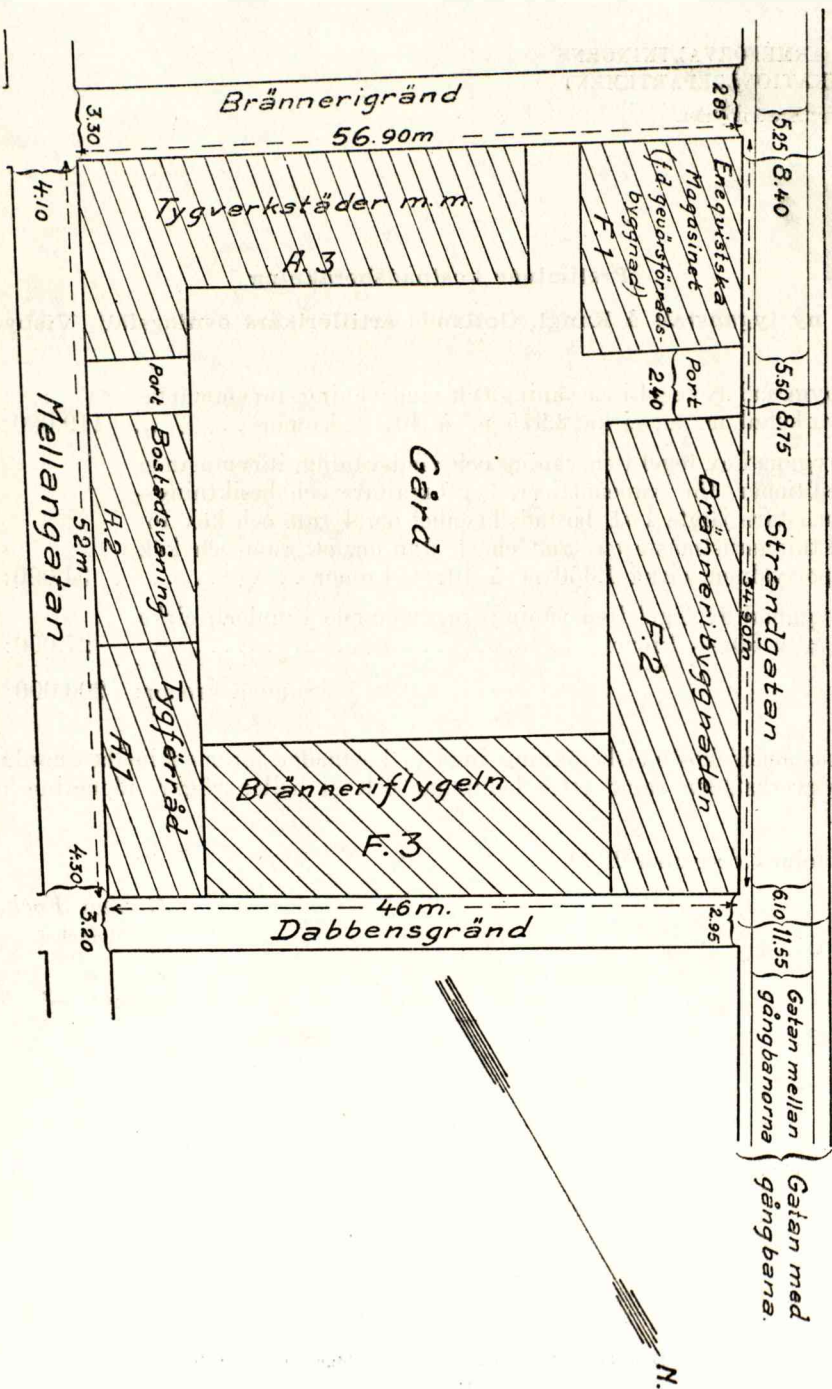
Ur dessa synpunkter anser jag det vara synnerligen önskvärt, om artilleriverkstäderna och därtill hörande depåer kunde helt avflytta ur Visby gamla Tyggård och denna i sin helhet upplätas till Gotlands Fornsal och därmed förbundna ändamål. Att ett upplåtande av statsverket tillhöriga byggnader i sådan utsträckning för det här ifrågakvarande ändamålet kan anses befogat och rimligt, anser jag ligga i öppen dag. Ifråga om Gotlands Fornsal föreligga i alldeles särskilt hög grad sådana omständigheter, som föranlett upplåtande av andra kronans byggnader för museala ändamål i landsorten, såsom å Kalmar och Örebro slott, Varbergs fästning m. fl. platser, ävensom allmänna medels användning för uppförande av nybyggnader för liknande ändamål å andra orter.

Stockholm i januari 1930.

Sigurd Curman.
Riksantikvarie.

Bil. 2.

Skiss över Kungl. Gotlands artillerikårs tyganstalls byggnader Visby.

Avskrift.

Bil. 3.

KUNGL. ARMÉFÖRVALTNINGENS
FORTIFIKATIONSDEPARTEMENT
Kasernbyrån.

Preliminär kostnadsberäkning

över ny tyganstalt å Kungl. Gotlands artillerikårs övningsfält, Visby.

A. Nybyggnad av tegel i en våning och vindsvåning, inrymmande tygverkstad m. m. cirka 2,975 m ³ å 40:— kronor	119,000:—
B. Nybyggnad av tegel i en våning och vindsvåning, inrymmande expeditioner för vapenofficer, tygförvaltare och besiktningrustmästare jämte 1 st. bostadslägenhet om 4 rum och kök för besiktningrustmästaren samt en st. d:o om ett rum och kök för portvakten, cirka 1,350 m ³ å 40:— kronor	54,000:—
C. Nybyggnad av tegel i en våning, inrymmande vagnbod, cirka 900 m ³ å 30:— kronor	27,000:—
	Summa kronor: 200,000:—

I ovanstående kostnadsberäkning ingå ej kostnader för maskinella anordningar i tygverkstaden samt yttre ledningar och ej heller vägar, planering och stängsel.

Stockholm i december 1929.

Gunnar Fock.
Byråchef.